

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ
МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 2 курсу 09-261м групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної програми
Початкова освіта

Гнатюк Валентина Євгенівна

Керівник к.пед.н., доцентка Гриценко І.В.
Рецензентка заступниця директора з
навчально-виховної роботи Херсонська
загальноосвітня школа I – III ступенів № 50
ім. Романа Набегова Херсонської міської ради
Пуленець Т.В.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій	8
1.1. Проблема формування мотивації учіння в психолого-педагогічній літературі.....	8
1.2. Мотивація в структурі навчальної діяльності молодших школярів.....	15
1.3. Ігрові технології в сучасній початковій школі.....	19
РОЗДІЛ 2. Педагогічні умови формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій	26
2.1. Обґрунтування педагогічних умов формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій.....	26
2.2. Стан сформованості позитивної мотивації учіння молодших школярів.....	29
2.3. Експериментальна робота з формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій.....	37
2.4. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	43
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	57
Додаток А. Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача.....	56
Додаток Б. Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації	58
Додаток В. Діагностика мотивації за тестом «Сходінка спонук».....	59
Додаток Г. Методика «Виявлення мотивації учіння».....	60

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження.

Формування мотивації учіння у шкільному віці без перебільшення можна назвати однією з центральних проблем сучасної школи, суспільно важливою справою. Актуальність цього питання обумовлена оновленням змісту навчання, вирішенням завдань формування у школярів прийомів самостійного надбання знань і розвитку пізнавальної активності, формування у них активної життєвої позиції.

Принцип активності дитини в процесі навчання був і залишається одним з основних в дидактиці. Цей принцип означає якість діяльності, що характеризується високим рівнем мотивації, усвідомленою потребою в засвоєнні знань та умінь, результативністю і відповідністю соціальним нормам. Такого роду активність не виникає сама по собі, вона є наслідком педагогічного впливу і цілеспрямованої організації педагогічного середовища, що потребує застосування педагогічних технологій.

Основними факторами, що впливають на формування стійкої позитивної мотивації до навчання, є: зміст навчального матеріалу; організація навчальної діяльності; використання колективних форм навчальної діяльності; оцінка навчальної діяльності; стиль педагогічної діяльності вчителя.

Більшість сучасних технологій навчання допомагає засвоювати, закріплювати, удосконалювати знання. З величезної кількості технологій привертають ігрові, які сприяють підвищенню ефективності уроку і підтримці інтересу у молодших школярів.

Ігрові технології є одним з унікальних засобів навчання, який дозволяє зробити цікавими і захоплюючими роботу учнів на творчо-пошуковому рівні. Цікавість умовного світу гри дозволяє позитивно забарвити монотонну діяльність запам'ятовування, повторення, закріплення

чи засвоєнню інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції школярів. Іншою позитивною стороною ігрової технології є те, що вона сприяє використанню знань в новій ситуації, тобто засвоюваний учнями матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність та інтерес в освітній процес початкової школи.

Значущість цієї проблеми окреслена в державних документах: Законі «Про освіту» (2017), Концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти (2018) тощо, де визначено, що формування мотивації є необхідною та дієвою умовою життєдіяльності людини і основним напрямом формування гармонійної особистості.

Мотивація учіння була предметом досліджень таких відомих педагогів як Ю. Бабанський, М. Данилов, Б. Єсіпов, І. Лернер, М. Махмутов, В. Онищук, І. Підласий, О. Савченко, Л. Скаткін, І. Харламов, Г. Щукіна і ін. Актуальні проблеми мотивації учіння досліджували психологи М. Алексеєва, Л. Божович, А. Маркова, Н. Морозова, Л. Славіна, С. Рубінштейн, П. Якобсон і ін.

Проблемам формування позитивної мотивації учіння молодших школярів присвятили праці Л. Божович, Т. Грабовська, Н. Данилова, С. Дрозденко, Л. Занков, Є. Ільїн, В. Климчук, А. Маркова, Н. Сергєєва, О. Скрипченко, Г. Щукіна та ін. Ученими розкриті суттєві ознаки та характеристики мотивів учіння дітей молодшого шкільного віку, умови розвитку позитивної мотивації учнів.

Гра як феноменальне людське явище найбільш детально розглядається в таких галузях знань як психологія та філософія. У педагогіці та методиці навчання більше уваги приділяється іграм молодших школярів (Ф. Блехер, А. Ібрагімова, Н. Конішева, М. Саліхова), адже педагоги розглядають гру як важливий метод навчання дітей саме дошкільного та молодшого шкільного віку.

Отже, потреба продовження та удосконалення системи роботи з формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій зумовили вибір теми випускної роботи – *«Ігрові технології як засіб формування позитивної мотивації учіння молодших школярів»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Випускну роботу виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій.

У відповідності до мети роботи було визначено наступні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми в науковій літературі та уточнити сутність основних понять досліджуваної теми.
2. З'ясувати критерії, показники та визначити рівні сформованості позитивної мотивації учіння молодших школярів.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій.

Об'єкт дослідження – формування мотивації учіння молодших школярів; **предмет** – педагогічні умови формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій.

Гіпотеза дослідження: формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій здійснюватиметься більш ефективно за наступних умов:

- формування і розвиток у школярів усвідомлення мотивів учіння;
- раціонального включення ігрових технологій у перебіг освітнього процесу;
- професійного керівництва учителем процесом розвитку позитивної мотивації учіння засобами ігрових технологій;
- послідовного та систематичного використання ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи.

Методи дослідження. У ході роботи над проблемою і розв'язання завдань дослідження нами були використані наступні методи:

- теоретичні (аналіз науково-педагогічної літератури та шкільної документації; синтез, порівняння та систематизація даних, узагальнення матеріалів дослідження, абстрагування);
- емпіричні (вивчення досвіду роботи початкової школи, спостереження, бесіди, інтерв'ю, тестування, педагогічний експеримент);
- методи математичної статистики (обробка даних).

Наукова новизна одержаних результатів: у дослідженні уточнено сутність основних понять – «мотивація» та «мотивація учіння молодших школярів»; визначено критерії сформованості позитивної мотивації молодших школярів і *рівні* сформованості мотивації учіння молодших школярів, а саме: *високий, достатній, середній і низький*; окремим рівнем було визначено *негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація*; теоретично обґрунтовані і експериментально перевірені педагогічні умови формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані учителями-практиками у освітньому процесі початкової школи та у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання ігрових технологій навчання у практичній роботі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи та результати проведеного дослідження обговорювалися на засіданнях та науково-методичному семінарі кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету й дістали позитивну оцінку. За матеріалами дослідження підготовлено 2 статті в збірці наукових статей студентів педагогічного факультету Херсонського державного університету «Актуальні проблеми педагогіки дошкільної і початкової освіти».

Структура і обсяг випускної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність і зміст навчальної мотивації

Вперше термін «мотивація» був ужитий німецьким філософом А.Шопенгауером у своїй статті «Чотири принципи достатньої причини» (1900-1910), після чого цей термін міцно закріпився в психологічній науці для з'ясування причин та наслідків поведінки людини і тварин [65].

Термін «мотивація» походить від латинського слова «movere», який у вільному словнику термінів і понять характеризується як: «спонукання до дії, динамічний процес фізіологічного, психологічного плану, керуючий поведінкою людини, що визначає спрямованість, організованість, активність і стійкість; здатність людини ... задовольняти свої потреби»[47].

У період реформування освітнього процесу головною темою обговорення серед педагогів стає питання про розвиток особистості учня як активного учасника навчальної діяльності, що має індивідуальну мотиваційну структуру. Саме структура і зміст мотивів учня визначають напрямок активної участі дитини в навчальній діяльності, ініціативність та задоволення освітнім процесом і одержуваними знаннями, а також розуміння учнем, що отримана інформація, як і навчальна діяльність, особистісно значущі для нього і зараз, і в майбутньому [50].

Підвищена увага до розвитку позитивної навчальної мотивації молодших школярів пов'язана з впровадженням в освітній процес концепції Нової української школи. Навчальна мотивація на сьогоднішній день є не тільки популярною темою обговорення серед педагогів, а й актуальним питанням дослідження багатьох вчених, адже саме мотивація є рушійною силою прогресивного розвитку учнів.

Щоб більш детально і точно визначити поняття «навчальна мотивація», необхідно звернутися до структурного компоненту мотивації - до навчального *мотиву*. Вивченню сутності та проблеми формування мотиву та мотивації були предметом дослідження багатьох вчених, а саме В.Асєєва, О. Леонтєєва, Б. Ломова, С. Рубінштейна та ін. Порівняння сутності поняття мотиву у тлумаченні різних авторів представлено в таблиці 1.1

Л.Божович	«Мотив навчальної діяльності – це спонукання, що характеризують особистість школяра, її основну спрямованість, виховану протягом попереднього його життя як сім'єю, так і школою»[7].
Ж.Годфруа	«Мотивація - це сукупність факторів, що визначають поведінку. Це поняття визначає відношення, що існує між дією і причинами, які її пояснюють або виправдовують»[24].
А.Маслоу	«Мотив - це системне утворення особистості, системний спосіб організації активності людини»[43].
А.Маркова	«Мотив - це спрямованість активності на предмет, внутрішній психічний стан людини, прямо пов'язаний з об'єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність» [42].
С.Рубінштейн	«Мотивація (від лат. Moveo - рухаю) - загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти»[57].
М.Кларін	«Мотив - спонукання до активності в певному напрямку» [34].
Г.Щукіна	«Мотивація - це стан особистості, що визначає рівень активності і спрямованості дій людини в певній ситуації» [68].

Проаналізувавши тлумачення термінів «мотив» і «мотивація» в психолого-педагогічній літературі та узагальнивши думки вчених, можна зробити висновок: *мотив* є складним інтегральним психологічним утворенням, що збуджує людину до свідомих дій і вчинків та виступає

їхнім підґрунтям; це продукт психічної діяльності, кінцевою метою якої є формування активності людини і спонукання її на досягнення обраної мети.

Поняття «*навчальна мотивація*» також не має однозначного тлумачення. По-різному трактуючи це поняття, вчені сходяться на думці, що це процес, який утворюється безпосередньо тим, хто навчається в період навчальної діяльності та складається з особистісних мотивів цілей та установок. Даний процес запускає, спрямовує і підтримує проявлені зусилля, спрямовані на виконання навчальної діяльності.

Л. Занков сформулював наступне визначення терміну: «Мотивація – це динамічний процес фізіологічного та психологічного управління поведінкою людини, що визначає його спрямованість, організованість, активність, стійкість»[27].

Безумовно, головний напрямок формування позитивної мотивації – це не стільки забезпечення сприятливих умов та доброзичливої атмосфери в освітньому процесі початкової школи, скільки залучення молодших школярів в активне навчання, пробудження зацікавленості як змістом навчальної діяльності (що вивчається?), так і самим процесом (яким чином, якими методами розв'язуються пізнавальні завдання?).

А. Маркова [41, с. 91] та М. Матюхіна [45, с. 107] доводять, що формуванню позитивної мотивації учіння сприяють всі засоби удосконалення процесу навчання: оновлення його змісту, використання міжпредметних зв'язків, розробка нових методів навчання (зокрема, поширення методів проблемного та особистісно орієнтованого навчання), удосконалення структури уроку, модернізація методів самостійної роботи на уроці, оптимізація навчальної діяльності учнів, особлива увага до роботи з розвитку самоосвітньої діяльності (на уроці, в позаурочний час), оволодіння учнями розумовими прийомами, формування уміння розуміти сенс поставленого завдання та логічно мислити, удосконалення навички алгоритмічного мислення та ін.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що теоретичні дослідження та експериментальні спостереження формування мотивації проводилися вченими у наступних напрямках:

а) мотивація як складна система взаємодії поведінки й діяльності (Б. Ананьєв, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, В. Семиченко, П. Якобсон, Ж. Нюттен, Х. Хекхаузен тощо);

б) мотивація як основна характеристика особистості (В. Асєєв, Л.Божович, В. Ковальов, Г. Костюк, В. Мерлін та ін.).

Вважаємо за потрібне уточнити ключові поняття, що стосуються мотиваційної сфери особистості, а саме: *«мотив»*, *«мотивація»*, *«мотивація учіння»*.

Дослідження мотивів одне з найскладніших питань психолого-педагогічної науки, адже побачити їх безпосередньо не можливо, тому і говорити про їх сформованість чи відсутність, рівень їх розвитку та складові змісту доволі складно [44]. С. Рубінштейн, описуючи мотив як свідомий стимул, доводить, що мотив будь-якої діяльності формується поступово – його розвиток залежить від того, як людина пристосовується до обставин, в яких знаходиться, змінює їх та усвідомлює поставлені завдання [57, с. 364]. П. Якобсон вважає, що мотивом діяльності є «той стимул, що приводить до її завершення» [55, с. 14].

В. Мерлін, досліджуючи мотиваційну сферу особистості, характеризує мотиви як психічні умови і властивості особистості, що виражають будь-яке порівняно інтимне, приватне і нестійке ставлення людини до конкретних предметів і явищ навколишнього світу. Вчений особливу увагу приділяє зв'язку мотиву і потреби, зокрема він вважає, що потреба, яка не тільки сприймається емоціями, але й розуміється як недолік, об'єктивна недосконалість, – і є справжнім мотивом цілеспрямованих дій. Таку необхідність у дії, що усвідомлюється

особистістю, він характеризує як потребу. Тобто, на думку вченого, мотив є потребою [47, с. 199].

Л. Божович визначає мотив як «все, що спонукає активність дитини» [7, с. 4]. Вчена до мотивів відносить не тільки предмети навколишньої дійсності та складові свідомості, а ще й потреби. Свою точку зору дослідниця підтверджує тим, що «оперувати терміном «мотив», розуміючи його як реальний існуючий предмет, неможливо. У своїх працях вчена наводить приклади з шкільного життя, які переконливо демонструють, що причиною майже однакової поведінки учнів можуть бути зовсім різні мотиви: оцінка, похвала учителя, обіцяний велосипед, цікавість самого завдання. Всі ці явища, за словами Л. Божович, складно розглядати як один термін «мотив» [8, с. 4].

Л. Виготський вважає, що певна діяльність людини майже завжди полімотивована, тобто її зумовлюють й спонукають декілька мотивів. Ієрархія такої складної мотивації залежить від зовнішніх обставин та внутрішніх чинників, що впливають на розвиток особистості впродовж всього життя [13, с. 65].

Є. Ільїн трактує мотив діяльності як «те, що, відображаючись у голові людини, спонукає діяльність, спрямовує її на задоволення певної потреби» [31, с. 45]. Отже, поняття «мотив» вчений вважає внутрішнім сприйняттям спонукання.

Ми погоджуємось з думкою М.Марко, визначаючим поняття «мотив» як свідому спонуку: мотивами діяльності вчена називає бажання, почуття, мрії та інші складові свідомості [40, с. 107].

«Психологічна енциклопедія» характеризує мотив як причину, що спонукає до діяльності, направленої на задоволення потреб. У мотиві втілюються потреби, які не тільки визначають мотив, а й можуть змінюватися під впливом об'єктів, які ці потреби задовольняють [53, с. 212]. Якщо першопричиною створення мотиву охоплюються є існуючі

об'єкти, які задовольняють потреби людини або допомагають їх задовольняти, то на подальшому етапі мотивами діяльності можуть стати бажання, думки, почуття тощо. Упорядники енциклопедії теж наголошують на полімотивованій діяльності особистості [53, с.278].

Мотиви – відносно стійкі характеристики (прояви) людини. Якщо визначено, що діяльність конкретної людини спонукає пізнавальний мотив, то під цим розуміється, що у багатьох випадках людина виявляє інтерес до змісту і перебігу діяльності, а саме – пізнавальну мотивацію [1, с.4].

Отже, у дослідженні ми визначаємо *мотив* як складне інтегральне психологічне утворення, що спонукає особистість до певних дій і вчинків; це продукт психічної діяльності, що призводить до формування активності особистості і спонукає до реалізації поставленої мети.

Щодо терміну «мотивація»: багатьма вченими це поняття трактується як «система мотивів чи стимулів, що спонукає людину до конкретних форм діяльності чи поведінки» [5, с. 217]. Таким чином, у дослідження ми визначаємо *мотивацію* як це сукупність факторів (і особистісних, і ситуативних), які спонукають людину до будь-якої діяльності. Отже, досліджувати діяльність людини без визначення її мотивації, що впливає на її поведінку, неможливо [43, с. 211].

Оскільки освітній процес передбачає активність школяра, для нас важливим є мотиви, які є поштовхом до діяльності, зокрема, діяльності навчальної. *Мотивація учіння*, важлива складова організації процесу навчання, є рушійною силою становлення та розвитку особистості [52].

Мотивацію учіння Л. Занков трактує як узагальнену назву, що об'єднує прийоми, методи, засоби спонукання школярів до активної навчальної діяльності, результативного засвоєння змісту освіти, що безпосередньо впливає на загальний рівень сформованості пізнавальної діяльності [27, с. 17].

Н. Кичук наводить наступне визначення терміну «мотивація учіння»: це «система природних, соціальних й особистісних чинників, що спонукає до відвідування навчального закладу, виконання вимог вчителів, включення в процес навчання, до зусиль, потрібних для подолання труднощів, для розвитку здібностей, для навчальної взаємодії тощо» [32, с. 63].

За П. Якобсоном, можна виділити три види мотивації учіння:

1) негативна мотивація (наприклад, учні розуміють: якщо вони не будуть виконувати навчальні завдання, слухати вчителя – можуть бути неприємності в школі, покарання від батьків);

2) мотивація, що виходить за межі учіння (моральні мотиви, бажання досягти цілі, стати успіху в житті);

3) мотивація, закладена у саме у навчальній діяльності (бажання вчитися – пізнавати щось нове, долати труднощі). На думку П. Якобсона, негативна мотивація учіння не призведе до результативності освітнього процесу[70].

На думку А. Маркової, мотивація трактується як спрямованість активності особистості на предмет, отже існує у взаємозв'язку з якостями предмета, який викликає активність [41].

Формування та розвиток позитивної мотивації учіння – найголовніша проблема сучасної початкової школи та системи освіти взагалі. Позитивна мотивація передбачає бажання особистості бути успішним у навчальній діяльності. Вона передбачає знаходження відповідей на питання «чому?», «навіщо?», «для чого?». Обґрунтування педагогічних умов, закономірностей формування та розвитку мотивації учіння сприятимуть успішному розв'язанню завдань освітнього процесу початкової школи [7, с.4].

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив дійти наступного висновку: поняття «мотив», «мотивація» є одними зі головних

категорій, які визначають рушійні сили поведінки та активності особистості [9]. Мотивація учіння – це комплекс, система стійких мотивів, які визначають та регулюють активність учня в навчально-пізнавальній діяльності.

1.2. Мотивація у структурі навчальної діяльності молодших школярів

Психологи Ю.Вінтюк, Т.Войтенко зазначають, що формування потреби особистості у досягненні цілі не обмежується тільки сприйняттям успіху: визначальне значення має позитивно забарвлений досвід, що супроводжує процес досягнення. Дослідники виділяють наступні особливості організації навчальних ситуацій успіху (досягнення), створення яких стимулюють розвиток потреби школярів у досягненні:

1) своєчасна та систематична оцінка результатів навчальної діяльності (саме досягнень особистості);

2) орієнтація на творчість та оригінальність у розв'язанні навіть рутинних навчальних завдань, акцентування уваги учнів досягненні оригінальних результатів;

3) бажання удосконалювати та оптимізувати якість виконання навчальних завдань та покращувати попередньо досягнуті результати;

4) досягнення віддалених цілей;

5) розв'язання завдань максимальної (але допустимої) складності, що призводить до отримання максимального задоволення;

6) необхідність завершити виконання завдання, розв'язання задачі, виконання розпочатої справи; формування впевненості у своїх силах та здібностях, відповідальності за роботу, що виконується [11, 12].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень (В. Максимов, С. Рубінштейн, Ф. Савіна, Г. Щукіна) дозволив стверджувати, що ставлення школярів до навчальної діяльності безпосередньо залежить від розвитку та

стабільності пізнавальних інтересів. Тому, природно, увага вчителів зосереджена на формуванні стійких пізнавальних інтересів учнів у навчальній діяльності [57].

Так, П.Шербань відмічає, що використання цікавих матеріалів й оригінальних способів організації пізнавальної діяльності є ефективним шляхом заохочення школярів до навчання а, відтак, і шляхом формування стійкої позитивної мотивації до навчання [54, с. 239].

О. Савченко серед психолого-педагогічних умов формування пізнавальних інтересів молодших школярів як найважливіші виділяє:

- розширення змісту освіти в початковій школі сучасним цікавим та емоційним матеріалом;
- обов'язкове дотримання правила гуманного ставлення вчителя до учнів;
- формування адекватної самооцінки, прагнення до самостійності та саморозвитку;
- формування почуття відповідальності молодших школярів, розвиток почуття обов'язку;
- використання в освітньому процесі початкової школи інноваційних технологій; розвиток творчості та креативності;
- розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів;
- задоволення потреби у спілкуванні з всіма учасниками освітнього процесу (учителями, школярами, і т. ін.) [58].

Ознайомившись з науковими працями Т. Грабовської та А. Киричука [17, с.13-14], у дослідженні ми виділяємо наступні загальні принципи керівництва навчальною діяльністю молодших школярів:

- забезпечення привабливого для учасників освітнього процесу, творчого характеру навчальної діяльності;
- чітке, логічне визначення цілей та можливих кінцевих результатів навчальної роботи, а також умови та способи оцінки;

- активна участь школярів у процесі формулювання цілей, поточних завдань для всіх учнів класу та плануванні роботи;
- атмосфера поваги, партнерства, довіри; гуманне ставлення до учнів; заохочення та стимулювання навчальної діяльності тощо.

Отже, навчальна діяльність у молодшому шкільному віці в першу чергу зумовлена внутрішніми мотивами, які спрямовують пізнавальну потребу школярів саме на суб'єкт діяльності, та зовнішніми мотивами, які націлюють та сприяють виконанню обов'язків, формуванню почуття відповідальності та самоствердженню у навчальній діяльності [20].

Вчені (Е. Ільїн [29], А. Маркова [41, 42]), М. Матюхіна [45]) наголошують: формування позитивної мотивації учіння молодших школярів, забезпечують 3 фактори:

- *Зміст навчального матеріалу.* Навчальна інформація, яка вивчається, і в освітньому процесі перетворюється у знання (основні наукові поняття, термінологія, факти об'єктивної реальності, закони та закономірності), повинна відповідати віковим та індивідуальним можливостям школярів (особливостям мислення, пам'яті, уваги); задовольняти потребу школярів у новизні, міркуванню, розвитку емоційності і т.ін. Навчальний матеріал водночас повинен бути і доступним, і достатньо складним (високий, але допустимий, доступний рівень складності); по можливості містити гумор та цікавий матеріал; спиратися на минулий досвід та засвоєнні знання. За таких умов навчальний матеріал буде емоційно сприйнятий школярами та позитивно забарвлений [30]. Наприклад, першокласник із задоволенням одягає привабливу шкільну форму, іде до школи, де його зустрічають учні, з радістю починає ліпити, малювати, читати – отримує позитивний досвід від самої діяльності, хоча справжнього пізнавального інтересу може ще не бути. Однак радість від хвилювання, пережитих почуттів, зародження любові до школи та , саме, до навчання – дуже важливий момент, який є

передумовою до зародження пізнавального інтересу, і досвідчений вчитель не може їм нехтувати. Отже, потрібно розділяти пізнавальний інтерес та інтерес до будь-якої діяльності [25].

- *Організація навчальної діяльності.*
- *Моніторинг й оцінювання навчальної діяльності.*

Як правило, інтерес до навчальної діяльності на початку шкільного життя має елементарні прояви: учень любить читати, писати, рахувати, із задоволенням працює, у подальшому поступово інтерес до навчання проявляється у бажанні отримати відповідь, задовольнити потребу у навчанні – міркувати, думати, шукати нові завдання. Таким чином, інтерес до процесу навчання, пошуку способів вирішення завдань перетворюється у інтерес до самої теорії, до знань[19].

У 1-2-х класах, в основному, зберігається позитивне ставлення учнів до навчання. Однак поступово така ситуація може змінюватись. Школярі починають нудьгувати, перейматися шкільними обов'язками, зменшується їхня старанність, статус школяра втрачає свою привабливість, вчитель поступово втрачає авторитет, і, як результат – падає або зникає інтерес до навчальної діяльності[25].

Дослідниця Л. Божович, аналізуючи причини зниження інтересу до навчання в учнів 3-4-х класів, наголошує на тому факті, що діти в 8-10 років за своїми можливостями вже готові до сприйняття, розуміння та засвоєння більш складного матеріалу, поданого на більш високому рівні. Сучасна початкова освіта здебільшого не передбачає достатнього навантаження для задоволення інтелектуальних потреб дитини, а отже, для задоволення пізнавальних потреб [6].

Розвиток особистості, який почався у дошкільному дитинстві, природньо продовжується у початковій школі. Але молодший школяр стикається з іншими умовами існування – ігрова діяльність поступово трансформується і переключається у суспільно важливу навчальну

діяльність, результати якої прискіпливо та уважно оцінюються і батьками, і однокласниками, і вчителем. Від успішності в цей період, переживань результатів навчання, статусу «гарного» або «поганого» учня залежить розвиток особистості в цей період, розвиток пізнавальних інтересів та формування мотивації учіння [18].

Таким чином, ми з'ясували, що формування позитивної мотивації мотивація учіння складається з багатьох компонентів, що змінюються та взаємодіють один з одним (ідеали в суспільстві, зміст учіння, його мотиви, мета, емоційне забарвлення тощо). Тому формування позитивної мотивації – це не стільки збільшення позитивного ставлення до учіння, скільки ускладнення самої структури мотиваційної сфери, розвиток спонукань, що її складають, встановлення нових, більш складних та суттєвих, а іноді й суперечливих відносин між ними. Зазначені окремі компоненти мотиваційної сфери (як і складна діалектична взаємодія між ними) потребують вдалого керівництва з боку вчителя.

1.3. Ігрові технології в освітньому процесі сучасної початкової школи

Насьогодні початкова школа потребує такої організації освітнього процесу, який створює умови для розвитку індивідуальних здібностей кожного учня, формує творче ставлення до навколишньої дійсності та до життя, впроваджує інноваційні технології та освітні програми, реалізує принцип гуманізму і т.ін. [26, с.13].

Рівень навчання і виховання в школі в значній мірі залежить від того, як в освітньому процесі враховуються вікові та індивідуальні особливості розвитку кожного школяра [39, с. 32]. Це передбачає психолого-педагогічне вивчення дітей протягом усього періоду навчання з метою виявлення індивідуальних шляхів розвитку, творчих здібностей кожної дитини, зміцнення її власної позитивної активності, розкриття

неповторності особистості, своєчасно наданій допомозі при відставанні у навчанні або незадовільній поведінці. Особливо важливо це в початкових класах, де тільки починається цілеспрямоване навчання людини. Саме тут провідною діяльністю кожної дитини стає навчання, і у навчальній діяльності формуються нові властивості і якості школяра, перш за все пізнавальні процеси, ставлення до себе як суб'єкту пізнання, а отже – розвиваються пізнавальні мотиви, потреби у навчанні, формується самооцінка та ін.) [41, 68]

У педагогіці і методиці при подаванні більше уваги приділяється іграм дошкільників (Л. Артемова, Н. Михайленко, Н. Гавриш, Н. Ейгес ін.) і молодших школярів (Ф. Блехер, А. Ібрагімова, М. Саліхова та ін.). Вчені та педагоги-практики розглядають гру як один з основних методів навчання дошкільників та молодших школярів. Ігровим методам та формам організації освітнього процесу присвячені дослідження відомих науковців (П. Блонського, Л. Виготського, С. Рубінштейна, Д. Ельконіна та ін.).

Аспекти організації ігрової діяльності в загальноосвітній школі розглядалися С. Арутюняном, О. Газманом, О. Дячковою, Г.Щедровицьким.

У пострадянський період стався різкий стрибок інтересу до навчальної гри (В. Петрусинський, П.Підкасистий, Ж. Хайдаров, М. Кларін та ін.), пов'язаний з необхідністю розв'язання проблем освітнього процесу, потребою розширення методичного потенціалу в цілому, і в активних методах та засобах навчання зокрема. До таких засобів навчання, які ще не отримали в повній мірі висвітлення у методичній літературі для початкової школи, відносяться ігрові технології [63].

Ігрові технології є одним з унікальних засобів навчання, який дозволяє зробити цікавою і захоплюючою не тільки творчу та пошукову діяльність учнів, а й буденні, поступові кроки з вивчення освітніх програм. Цікавість умовного світу гри робить позитивно забарвленою повсякденну

шкільну рутину – запам'ятовування, багаторазове повторення, закріплення чи засвоєння інформації. Позитивною характеристикою гри є можливість застосування відомих знань в новій ситуації, таким чином засвоєння учнями навчального матеріалу проходить через своєрідну практику, привносить різноманітність та збагачує інтерес до процесу навчання [21].

Використання ігрових технологій дозволяє розвивати пізнавальну діяльність молодших школярів та сприяє розвитку позитивної мотивації учіння.

Педагогічну технологію О.Пехота трактує як «сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компоновання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу» [54, с.157].

За визначенням Г. Селевка, ігрова технологія – це вид навчальної діяльності в умовах спеціальних ситуацій, що спрямовані «на засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою» [60, с. 45].

Поняття «ігрові педагогічні технології» об'єднує групу методів і прийомів організації освітнього процесу в формі різних педагогічних ігор. Характеризуючи педагогічні ігри, Г.К. Селевко вказує на їх відміну від ігор «взагалі» – наявністю чітко поставленої мети навчання і відповідного їй педагогічного результату. Поряд з терміном «ігрові технології», в педагогіці використовується термін «ігрове навчання», сенс якого полягає в наступному: це гра за формою і навчання за змістом. Можна сказати що «ігрові технології» та «ігрове навчання» – близькі поняття, оскільки обидва мають на увазі здійснення виховання та навчання в формі гри. Ігрові технології та ігрове навчання покликані підняти стратегію освіти на якісно нову основу [60, с.50].

В ігрових формах організації освітнього процесу створення проблемних ситуацій відбувається шляхом включення ігрових ситуацій: проблема сприймається та розв'язується учнями в її ігровому втіленні, при цьому основу навчальної діяльності складає ігрова ситуація, навчання учнів проходить в умовно-ігровому середовищі. Школярі діють по ігровим правилам (так, у випадку рольових ігор – «за логікою розігрування ролі»), в імітаційно-моделюючих іграх поряд з рольовою позицією діють «правила» імітованої реальності») [22].

Ігрова ситуація суттєво змінює і позицію вчителя, який одночасно виконує ролі ведучого, організатора, помічника і співучасника загальної ігрової дії.

Підсумки гри виконують подвійну функцію – це ігровий і навчально-пізнавальний результат. Дидактична функція гри реалізується через обговорення перебігу ігрової дії, аналіз співвідношення ігрової ситуації як моделюючої, її співвідношення з реальністю.

В арсеналі педагогіки початкової школи містяться гри, що сприяють збагаченню, розвитку і закріпленню у школярів словникового запасу та розвитку зв'язного мовлення; ігри, спрямовані на формування числових уявлень, навчання усній та письмовій лічбі; ігри, що розвивають фантазію, уяву, пам'ять, увагу, мислення [19].

Ще в 20-х роках минулого століття Л. Виготський відзначав трансформацію змістового наповнення і динаміки дитячої гри. Одна з глав цієї наукової праці вченого «Педагогічна психологія» містить дослідження педагогічного значення гри: «...Вони (ігри) організують вищі форми поведінки, бувають пов'язані з розв'язанням досить складних задач поведінки, вимагають від граючого напруги, кмітливості і винахідливості, спільної і комбінованої дії самих різних здібностей і сил» [13, с. 65].

Розгляд класифікацій навчальних ігор, запропонованих різними дослідниками, свідчить про те, що найчастіше їх поділяють за місцем і

часом проведення: ігри в приміщеннях та на свіжому повітрі, ігри, які відбуваються на воді та на спортивному майданчику, відповідно до пори року – зимові та літні ігри. Такі класифікації та характеристики дозволяють розподілити ігри таким чином:

- «за видом діяльності (фізичні, інтелектуальні, трудові, соціальні, психологічні)» [12, с.185].;

- «за характером освітнього процесу (навчальні, тренінгові контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, виховні, розвиваючі, репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні, діагностичні)» [25, с.67].;

- «за ігровою методикою (предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, змагальні, драматизації)» [12, с.186].;

- «за предметною галуззю (математичні, екологічні, фізичні, мистецтвознавчі, музичні, літературні, прикладні, виробничі, спортивні, народні, туристичні, управлінські, економічні, педагогічні, дозвільні та ін.)» [40, с.174].;

- «за ігровим середовищем (з предметами і без предметів, комп'ютерні, просторово-часові)» [34, с.59].

За класифікацією Н. Кудикіної, навчальні ігри поділяються на ситуаційні, рольові та ділові. Об'єднує всі ці ігри те, що вони особистісно орієнтовані [36, с. 98].

Педагогічні ігри різноманітні за: дидактичними цілями; організаційній структурі; віковим можливостями їх використання; специфікою змісту.

На думку Є. Мінського, ігрові технології надають процесу навчання природну і гуманну для молодшого школяра форму. Навчаючи за допомогою гри, ми подаємо навчальний матеріал не так, як нам, дорослим, зручно його подати, а так, як дітям зручно і природно його взяти.

Гра виконує такі найважливіші функції, як:

- 1) розважальну (відповідно до основного призначення гри – надати задоволення, зацікавити);
- 2) комунікативну (освоєння діалектики спілкування);
- 3) самореалізації (в грі як на «полігоні людської практики»);
- 4) терапевтичну (спрямованих на подолання труднощів та ускладнень, що виникають в освітньому процесі та житті);
- 5) діагностичну (виявлення відхилень від нормативного поведінки, самопізнання в процесі гри);
- 6) корекційну (внесення позитивних змін в структуру особистісних показників);
- 7) міжнаціональної комунікації (засвоєння єдиних для всіх людей соціокультурних цінностей);
- 8) соціалізації (занурення в систему суспільних взаємин, засвоєння норм людського співжиття) [48, с.116].

Ігрові технології можуть реалізовуватися в навчальному процесі різними способами:

- 1) рольові ігри на уроці (інсценування);
- 2) ігрова організація цілого уроку з використанням ігрових ситуацій та завдань (урок-вікторина, урок-Брейн-рінг та ін.);
- 3) ігрова організація освітнього процесу, в який включені завдання що використовуються й на традиційному уроці;
- 4) використання гри на певному етапі уроку (початок, середина, кінець; знайомство з новим матеріалом, закріплення знань, умінь, навичок, повторення і систематизація вивченого) [55] .

Наведемо приклади дидактичних ігор, які вчителі часто застосовують на практиці:

1. Гра-вправа. Ігрова діяльність може колективною чи груповою, але, все ж, залишається більш індивідуалізованою. Її застосовують на етапі закріплення матеріалу, перевірки знань учнів, у позакласній роботі.

Наприклад: «П'ятий зайвий». На уроці «Я досліджую світ» учням пропонується знайти в даному наборі назв (овочі чи фрукти, тварини загону та ін.) одну, яка випадково потрапила в цей список.

2. Гра-пошук. Учням пропонується знайти у певному тематичному оповіданні, *наприклад «Рослини мого міста»*, назви цих рослин, що зустрічаються по ходу розповіді вчителя впереміж із рослинами інших регіонів. Для проведення таких ігор не потрібно спеціальної підготовки, складного обладнання, до того ж вони займають мало часу, але дають якісні результати.

3. Гра-змагання. Цю групу ігор складають конкурси, вікторини, імітації телевізійних ігор і т.ін.

4. Сюжетно-рольові ігри: учні виконують певні ролі, а зміст ігор характеризується цікавим сюжетом, відповідними певними завданнями. Це може бути прес-конференція, круглий стіл і ін. Учні можуть «бути» будівельниками, істориками, археологами та ін. Ролі, що ставлять школярів у позицію дослідника, розв'язують не тільки пізнавальні завдання, а й знайомлять із професіями. [51].

5. Пізнавальні ігри-подорожі. У таких іграх учні можуть відтворювати «подорожі» на різні континенти та планети, в різні географічні пояси і т.ін. Школярі можуть закріплювати відомі знання, удосконалювати навички, а можуть сприймати та пізнавати новий навчальний матеріал [29].

Актуальність використання ігрових технологій в даний час підвищується через інформаційну перенасиченість шкільного життя. Саме гра є такою формою навчання, яка привчає працювати з інформацією – відбирати, обробляти та практично її використовувати, формує уміння оцінки та самооцінки, насичує шкільне життя позитивними емоціями, а отже – сприяє формуванню та розвитку позитивної мотивації учіння молодших школярів.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Обґрунтування педагогічних умов формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій

Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів вимагає певної організації та керівництва освітнім процесом, в учні виступають суб'єктами, тобто активними його учасниками. Педагогічні умови формування та розвитку мотивації учіння молодших школярів досліджували Л. Божович, Н. Бібік, С. Дрозденко, Л. Занков, І. Лернер, А. Маркова, М. Махмутов, О. Савченко, М. Скаткін, О. Скрипченко, та ін.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження дозволив визначити, що формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій буде більш результативним за наступних умов:

- 1) формування і розвиток у школярів усвідомлення мотивів учіння;
- 2) раціонального включення ігрових технологій у перебіг освітнього процесу;
- 3) професійного керівництва учителем процесом розвитку позитивної мотивації учіння засобами ігрових технологій;
- 4) послідовного та систематичного використання ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи [20, 30, 50, 58].

Теоретично обґрунтуємо сутність та дієвість цих педагогічних умов. *Першою умовою ми визначили формування і розвиток у школярів усвідомлення мотивів учіння.*

Вимога урахування та дотримання цієї педагогічної умови обумовлена залежністю результативності освітнього процесу від мотивів, які спонукають школярів до активності у навчанні. Мотиви учіння

пов'язані, насамперед, з потребою особистості у пізнанні, здійсненні інтелектуального пошуку і отриманні задоволення від допитливості. Учнів приваблює дія – сам процес учіння, результатом якого є поглиблення знань, розвиток кмітливості та винахідливості. Пізнавальні мотиви охоплюють зацікавленість, збудження інтересу до знань; допитливість; потребу в пізнавальній діяльності і т. ін. Найважливішим є пізнавальний інтерес, що з'являється та зміцнюється у процесі пошуку нових знань, інтелектуальної діяльності та самостійного знаходження відповіді на поставлені завдання. У ситуації, коли учнями ставлять лише підготовлені цілі, а знання тільки повідомляють, вимагають повторення і закріплюють, активність особистості зменшується, а пізнавальний інтерес поступово зникає [35].

Для розвитку пізнавальних інтересів школярів важливо активно стимулювати емоції, збільшувати та інтелектуальні можливості. Джерело такої діяльності – емоційне забарвлення змісту навчального матеріалу.

Другою умовою формування позитивної мотивації є раціональне включення ігрових технологій у перебіг освітнього процесу. У першому розділі нашого дослідження ми визначили, що ігрові технології – один з ефективних засобів формування позитивної мотивації учіння молодших школярів, оскільки він максимально активізує та розвиває інтелектуально-практичні та творчі можливості особистості.

Вчитель планує, організує та контролює використання та результативність ігрових технологій на різних етапах уроку; з'ясовує місце гри в системі інших форм засобів навчання; розробляє методичні аспекти використання ігор відповідно до дидактичної мети уроку, рівня здібностей, можливостей та практичної підготовки учнів. За допомогою сучасних ігрових технологій можливо поєднати теорію з практикою, текст і наочність, використати відеоматеріали, музичний супровід, створити уяву реальної дійсності, розвинути навички спілкування [21].

Третя умова – професійне керівництво учителем процесом розвитку позитивної мотивації учіння засобами ігрових технологій;

Підтримка ситуації успіху, створення сприятливих умов для здійснення повноцінної діяльності кожною дитиною – основне завдання, яке мають на меті розробники інноваційних педагогічних технологій. Використання ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи сприяє моделюванню реальних життєвих ситуацій, що, в свою чергу, підсилює інтерес до навчального предмету; забезпечується емоційний відгук учнів на етапі відтворення знань; оптимізуються способи засвоєння навчального матеріалу; створюється сприятлива та доброзичлива атмосфера для засвоєння знань, учні заохочуються до навчальної діяльності, зменшується та стає непомітною втома, в результаті – зникає перевантаження. Розвитку позитивного ставлення до учіння сприяє також проведення ігор на різних етапах уроків, а також уроків-ігор, уроків-КВК, уроків-подорожей, сюжетних і творчих уроків, Майстерне керівництво вчителя дозволяє оптимально обрати наочність – малюнки, фото, анімації, відеоматеріали, текстові вставки, музичний супровід, підібрати та використати класичні музичні твори, караоке, тестових питання тощо [27].

Таким чином, ефективне використання ігрових технологій оптимізує та підвищує сформованість мотивації учіння молодших школярів, сприяє досягненню більшої ефективності та результативності навчання, психологічно розвантажує процес засвоєння навчального матеріалу, активізує пам'ять та увагу, розширює кругозір, систематизує використання наочності на уроках початкової школи, формує вміння виділяти потрібну інформацію із різних джерел, призводить у відповідність продуктивність праці учителя й учнів, насичує урок привабливим й сучасним змістом[24].

Четверта умова – послідовне та систематичне використання ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи . Урахування та дотримання цієї умови сприяє формуванню умінь свідомо та творчо

використовувати теоретичний навчальний матеріал, а отже – підвищує інтерес до навчальної діяльності; дозволяє підтримувати ініціативність та виховувати в учнів відповідальність; активізувати пізнавальну діяльність молодших школярів; забезпечувати використання великої кількості дидактичного матеріалу без розумового перевантаження; розвивати вміння ставити завдання та шукати способи їх розв'язання; формувати ціннісне ставлення до теоретичних знань.

Ігри забезпечують активну (вербальну й невербальну) участь учнів у процесі навчання, виробляють гнучкість знань та спряють варіюванню тренувальних вправ й видів контролю, актуалізують пізнавальну діяльність, розвивають критичне і творче мислення, розширюють можливості пошуку, переробки та презентації інформації, надають можливості моделювати різноманітні комунікативні ситуації – роблять уроки сучасними, ефективними, цікавими для дітей [33].

Отже, урахування та забезпечення педагогічних умов формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій сприяє розширенню обсягу навчальної роботи на уроках початкової школи; створює додаткові умови для здійснення диференціації навчання; сприяє емоційному налаштуванню школярів та підтримці бадьорого творчого настрою, оптимізує результативність засвоєння навчального матеріалу.

2.2. Стан сформованості позитивної мотивації учіння молодших школярів

Експериментальна робота проводилася на базі Червонополянського ЗЗСО Чаплинського району Херсонської обл. В експерименті брали участь 40 школярів (20 учнів експериментального класу – 3-В; 20 учнів контрольного класу – 3-Б).

Мета констатувальної експериментальної роботи – діагностувати вхідні рівні сформованості позитивної мотивації учіння третьокласників у експериментальному й контрольному класах. Визначення рівнів сформованості позитивної мотивації учіння здійснювалося за допомогою наступних адаптованих методик:

1) анкета вивчення рівня сформованості позитивної мотивації учіння, адаптована для учнів третього класу (Н. Лусканова [38]);

2) тест визначення типології мотивів учіння «Сходінка спонук» Л. Божович і І. Маркової [7].

3) методика виявлення мотивації учіння (В. Кириленко) [33].

1. Анкета вивчення та оцінки рівня сформованості шкільної мотивації учіння Н. Лусканової містить 10 питань, на кожне питання дається три варіанти відповідей, кожна з відповідей оцінюється в 0, 1 чи 3 бали. Питання анкети подано у додатку А (додаток А). Результати відповідей опрацьовуються таким чином: кожен варіант «а» – оцінюється 3-ма балами, варіант «б» – 1-м балом, варіант «в» – 0 балів. Оцінка результатів:

25–30 балів – сформованість ставлення до себе як до школяра на високому рівні, висока активність у навчанні;

20–24 балів – ставлення до себе як до школяра практично сформоване; достатня активність у навчанні;

15–19 балів – позитивне ставлення до школи, проте школа більш приваблює позанавчальним процесом;

10–14 балів – ставлення до себе як до школяра не сформоване;

Менше 10 балів – негативне ставлення до навчальної діяльності та до школи взагалі [38].

Результати діагностики рівня сформованості позитивної мотивації у третьокласників (за анкетною Н. Лусканової) представлені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Рівні сформованості позитивної мотивації учіння у третьокласників
(за анкетною Н. Лусканової)**

№	Рівні сформованості мотивації учіння	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість	%	кількість	%
1	Високий	2	10	2	10
2	Достатній	4	20	5	25
3	Середній	6	30	6	30
4	Низький	6	30	5	25
5	Негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація	2	10	2	10

Аналіз даних таблиці 2.1 засвідчує наступне: високий рівень сформованості мотивація учіння виявлено в 4-х учнів (по 10 %) експериментального й контрольного класів; достатній – у 9 (20 та 25 % відповідно) учнів експериментального класу та контрольного класів; середній – у 12-ти учнів експериментального й контрольного класів (відповідно по 30 %); низький – у 11-ти (30 та 25 % відповідно) учнів експериментального класу та контрольного класу; негативне ставлення до школи, шкільну дезадаптацію виявили 4-х (по 10 %) учнів експериментального й контрольного класів.

2.Тест визначення типології мотивів учіння «Сходінка спонук» Л. Божович і І. Маркової. Сформованість позитивної мотивації учіння молодших школярів визначаються критеріями, які дають можливість засвідчувати наявність або відсутність в учнів: пізнавальних інтересів, мотивації учіння, інтересу до навчальної діяльності, пізнавальної активності, розвинутої самостійності [7]. Результати тестування третьокласників за даною методикою представлені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Результати тестування третьокласників за методикою

Л. Божович та І. Маркової

№	Мотиви учіння	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість	%	кількість	%
1	Пізнавальні	9	45	8	40
2	Соціальні	11	55	12	60

В ієрархії мотивів зазвичай вагомі місця займають соціальні мотиви, зокрема, у експериментальному класі – 55 %, в контрольному класі – 60 %. Отже, за результатами тестування можна зробити висновок щодо домінування у третьокласників соціальних мотивів.

3. Результати виявлення рівнів сформованості позитивної мотивації учіння (за методикою В. Кириленко)

Методика містить 17 тверджень-запитань. Із запропонованих двох відповідей (“так” й “ні”) необхідно обрати одну. Поруч з питанням учасники експериментальної роботи ставлять “+” у відповідну клітинку. Запитання анкети складені таким чином, що виявляють внутрішні й зовнішні мотиви учіння: позитивні (мотивація успіху) і негативні (уникнення невдачі) [33]. Зміст методики (перелік питань анкети) подано у додатку В (додаток В).

Опрацювання результатів: Відповіді на запитання № 3, 4, 11 свідчать про сформованість внутрішніх позитивних мотивів учіння. На виявлення сформованості зовнішніх позитивних мотивів вказують відповіді № 1, 5, 9. Відповіді на запитання № 2, 6, 7, свідчать про сформованість зовнішньої негативної мотивації учіння, відповіді на № питання 13, 8, 16 – спрямовані на виявлення соціальної значущості навчальної діяльності, а на запитання № 10, 12, 14, 15 – на виявлення сформованості мотивації престижу. Відповіді на запитання № 17 дозволяють визначити, який саме вид

навчальної діяльності подобається учневі більш за все та який дає кращі результати.

За результатами діагностування третьокласників (методика В. Кириленко) [33] складено табл.2.3.

Таблиця 2.3

**Результати виявлення рівнів сформованості мотивації
третьокласників за методикою В. Кириленко**

№	Рівні сформованості мотивації учіння	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість	%	кількість	%
1	Зовнішня мотивація	9	45	8	40
2	Внутрішня мотивація	11	55	12	60

Аналіз результатів діагностики за даною методикою засвідчує: більшість третьокласників експериментального (9 учнів / 45 %) і контрольного (11 учнів / 55 %) класів мають зовнішні мотиви. Ці діти взагалі не переймаються негараздами в навчальній діяльності, їх не цікавить шкільне життя, вони зовсім не прагнуть вчитися. Їхня мотиваційна сфера пов'язана лише з тим, що батьки примушують ходити до школи, або вони просто хочуть спілкуватися з однолітками, а в школі це робити зручно. Іноді мотиви таких дітей націлені на прагнення конкретних зовнішніх проявів шкільного життя (красива шкільна форма, новеньке та гарне шкільне приладдя, модна шкільна зачіска, симпатичний вчитель і т. ін.).

Менша кількість учнів (учнів / 45 % експериментального класу та 8учнів / 40,% контрольного класу) виявили внутрішню мотивацію учіння. Такі діти зацікавлені самим процесом навчання, прагненням пізнати щось нове, знайти цікаву інформацію, здобути професію. Ці школярі із задоволенням виконують навчальні завдання, з радістю здобувають нові

знання; прагнуть до розв'язання творчих задач, активно демонструють бажання вчитися.

Узагальнення результатів констатувального етапу експериментальної роботи передбачали розробку *критеріїв* (наявність у школярів пізнавальних інтересів, мотивів учіння, потреб у навчанні, пізнавальної активності та навчальної самостійності), відповідно до яких були встановлені *рівні* сформованості позитивної мотивації учіння молодших школярів:

Високий рівень сформованості позитивної мотивації характеризується позитивним ставленням до процесу навчання та до школи; мотиви учіння стійкі, відрізняються тривалістю дії. Характерною рисою є високий рівень пізнавальної активності, прагнення до самостійності в навчанні, творче мислення та бажання виконувати творчі та нестандартні завдання, бажання пізнавати нове. У школярів з високим рівнем сформованості позитивної мотивації розвинене прагнення успішно виконувати не тільки запропоновані завдання, а й всі шкільні вимоги та вказівки учителя. Даному мотиваційному рівню притаманний інтерес не тільки до процесу учіння, а й до самостійного усвідомлення своїх результатів та формулювання висновків. Це сумлінні діти з почуттям відповідальності, які болісно переживають власні невдачі.

Достатній рівень сформованості мотивації. Даний рівень сформованості мотиваційної сфери представлений широким спектром як пізнавальних, так і соціальних мотивів. Серед соціальних мотивів учіння виділяються мотиви обов'язку й відповідальності, розуміння соціального статусу батьків та учителів. Ці мотиви переважають над бажанням уникнути неприємностей. Пізнавальні мотиви спрямовані на встановлення і усвідомлення причин та наслідків, вияв закономірностей. Освітня діяльність поступово призводить до змін у пізнавальних інтересах – вони охоплюють зміст учіння. Інтереси до зовнішнього боку навчання у школі

змінюються на внутрішні – розуміння істотних ознак явищ та їх властивостей.

Середній рівень сформованості мотивації. В учнів практично сформоване позитивне ставлення до школи, проте шкільне життя таких дітей здебільшого зосереджено на позаурочній діяльності; вони досить комфортно почуваються у школі, ви являють бажання спілкуватися з однолітками та учителями, вони із задоволенням беруть гарний рюкзак, красиву ручку, зошити, пенал; пізнавальні інтереси у них сформовані недостатньо, отже і процес навчання їх приваблює тільки зовнішньою стороною.

Низький рівень сформованості мотивації. Мотиви навчання фрагментарні, нестійкі та мають низьку дієвість. Пізнавальні інтереси зосереджені на виконанні найпростіших видів навчальної діяльності: переписуванні тексту, читання в підручнику. Такі діти неохоче відвідують школу, по можливості пропускають уроки; на уроках відволікаються, доволі часто граються та займаються сторонніми справами; мають проблеми у навчанні, важко адаптуються до школи та навчальної діяльності.

Негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація. Таких дітей не багато. Навчальну діяльність визначає низька пізнавальна активність. Пізнавальні інтереси школярів недиференційовані за критерієм змісту. Такі діти зазвичай мають труднощі у навчанні, проблеми у спілкуванні з однолітками та вчителями; школа сприймається ними як неприємне стороннє середовище; в окремих випадках школярі проявляють агресивність, відмовляються виконувати завдання та не реагують на зауваження вчителя, не дотримуються норм і правил розпорядку.

Узагальнені результати констатувального експерименту представлені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Рівні сформованості мотивації учіння молодших школярів
(констатувальний етап)**

№	Рівні сформованості мотивації учіння	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість	%	кількість	%
1	Високий	2	10	2	10
2	Достатній	4	20	3	15
3	Середній	8	40	7	35
4	Низький	4	20	6	30
5	Негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація	2	10	2	10

Результати констатувального зрізу дозволили виявити переважно середній рівень сформованості мотивації. Високий рівень сформованості позитивної мотивації учіння мають по 2 учні (10 % експериментального і контрольного класів;) достатній рівень – 4 учнів (20 %) експериментального класу й 3 учні (15 %) контрольного класу; середній рівень – 8 учнів (40 %) експериментального і 7 учнів (35%) контрольного класів; низький рівень – 4 учні (20,00%) експериментального класу й 6 учнів (30 %) контрольного класу. Негативне ставлення до школи виявили по 2 учні (10 %) експериментального і контрольного класів.

Отримані результати переконливо свідчать про необхідність цілеспрямованої роботи з формування та розвитку позитивної мотивації учіння молодших школярів.

2.3. Експериментальна робота з формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій

У ході формувального експерименту нами були впроваджені ігрові технології на уроках в третьому класі. Як відомо, 2020-2021 навчальний рік було проголошено роком математики, тому опис експериментальної роботи розпочнемо з цих уроків.

Сутність ігрової технології має на увазі, в першу чергу, свободу дій, свободу вибору, свободу думок молодшого школяра. Нами були розроблені та обговорені з учнями основні правила застосування ігрових технологій у процесі навчання математики.

1. На уроках математики необхідно працювати переважно в малих групах (в парах, трійках, четвірках, групах по 5-6 осіб). Періодично використовувати зміну складу малих груп і організацію взаємодії між групами, що дозволяє кожній дитині змінювати свою позицію в спілкуванні, проявляти особливості характеру, темпераменту, поведінки.

2. Надавати молодшим школярам можливість самостійно вибирати лідера групи. Зауважим, що кандидатура лідера повинна постійно переобиратися.

3. Навчальну діяльність на уроці необхідно чергувати з руховою активністю учнів і зміною позицій, що буде гарантувати зняття емоційної напруги молодших школярів.

4. Використовувати зміну темпу і ритму в навчальній діяльності.

5. На уроці математики (як і на інших уроках) використовуємо інтеграцію всіх видів діяльності, що сприятиме позитивному результату в розвитку інтелектуальних, математичних здібностей молодших школярів, їх емоційно-вольової сфери та формуванню комунікації.

Наведемо приклади ігор на уроках математики.

Гра «Жива модель». Будь-яку навчальну модель, схему можна запропонувати для поживлення учням, об'єднаним в робочі мікрогрупи.

Члени групи домовляються, хто якою частиною моделі буде, і яким чином кожному доведеться взаємодіяти з іншими «частинами». Це можуть моделі розрядного складу числа, формули, взаємозв'язок компонентів і результатів дій.

Даний прийом може використовуватися і при вивченні табличних випадків множення і ділення. Учитель ділить учнів на команди по 3-5 учнів. Кожній з команд пропонується набір карток з виразами табличних випадків множення або ділення, або зі значеннями виразів. Команда виходить до дошки і будує з «себе» будь-який вираз, як застиглу живу інсталяцію, а всі інші записують вираз і знаходять його значення. Свої варіанти відповідей команди можуть перевіряти один у одного. Дане завдання не є складним, але, тим не менш, є цікавим для учнів. Воно дозволяє молодшим школярам вчитися домовлятися і включати увагу, а також контролювати один одного у процесі виконання завдань.

Гра «Збери фразу». Сутність цієї полягає в наступному: молодші школярі на аркуші паперу великим і розбірливим почерком записують математичне правило, визначення або фразу. Учитель розрізає цей лист на кілька частин, з яких потім знову складається фраза. Як альтернативний варіант, можна записати слова фрази на окремих смужках паперу. Введення рухового елемента: гравці беруть в руки по одному аркушу паперу із словом з фрази і шикуються в необхідній послідовності. На уроках математики це може бути правилом, як знайти периметр, будь-який компонент дії і т.ін.

Гра «Чарівна паличка». Під час уроку по класу в довільному порядку передається ручка, олівець, лінійка, тобто щось, що символізує «чарівну паличку». Передача палички з рук в руки супроводжується промовою за будь-яким заздалегідь заданим замовленням-правилом. Наприклад, той, хто передає – називає будь-яке число, а той, хто приймає – число в два (в три, в чотири) рази більше (менше). Якщо одержувач не відповів або надав

неправильну відповідь, паличка повертається у вихідне положення і повторно рухається до того ж співрозмовника або змінює «адресата».

Гра «Математична естафета». З метою ознайомлення з утворенням чисел з десятка і одиниць учитель ділить клас на 3 команди по рядах і проводить змагання наступним чином: перший учень з першої команди ілюструє число за допомогою кіл і трикутників, другий учень з цієї ж команди називає позначене число, третій – вказує його склад, четвертий показує число на картках.

Гра «Математичне доміно». Даний гра передбачає тісну взаємодію учнів. Учитель готує школярам картки, кількість яких обмежена лише табличними випадками множення.

Кожна картка розділена на 2 частини: в першій частині написаний математичний вираз, а в другій частині – значення іншого математичного виразу, який записано у одного з учасників. Перший учень читає свій вираз, інші уважно слухають. Той, у кого картка з відповіддю на озвучене завдання, називає цю відповідь і читає новий вираз. Відповідає наступний учень і називає свій вираз і так по черзі. Всі учасники шикуються в ланцюжок, як в доміно.

Як ми вже визначили, ігрові технології краще використовувати в малих групах. На думку сучасних педагогів та за нашими спостереженнями, групова робота є однією з найпродуктивніших форм організації навчального процесу молодших школярів. У малих групах учні навчаються розподілу ролей, плануванню, а також правилам взаємного спілкування. Школярі стають більш згуртованими і злагодженими, адже кожен з учасників мікрогрупи відчуває відповідальність за загальний результат.

У груповій роботі реалізуються всі види взаємодії суб'єктів освітнього процесу: «вчитель-учень», «учень-учень», «учень-група», «учень - учитель». Надаючи один одному допомогу в процесі групової роботи, учні актуалізують, конкретизують, узагальнюють і закріплюють власні знання,

що призводить до позитивних результатів в аспекті освоєння предметного змісту заняття.

Формування навичок продуктивної групової роботи вимагає від педагога цілеспрямованої і систематичної роботи, що включає в себе певні етапи. Перед тим, як почати роботу в групах, необхідно підготувати учнів до спільної діяльності. Першим кроком на шляху до розв'язання цього завдання є вироблення вміння слухати іншого. Для досягнення цієї мети можна використовувати гру на усний рахунок.

Наприклад, на етапі актуалізації знань учням пропонується гра «Математичний футбол». Для проведення даної гри вчителю необхідно мати ілюстрацію футбольних воріт, які можуть бути спроектовані на дошку та ілюстрації м'ячів з прикладами табличних випадків множення. Учні діляться на 2 команди (варіанти поділу на команди можуть бути різними: улюблені пори року, улюблені кольори, за алфавітом, за довжиною або кольором волосся, за кількістю гудзиків на одязі і т.д.).

Другим кроком на шляху до спільної діяльності учнів є формування позитивного ставлення до даного виду діяльності. На даному етапі важливо показати школярам, що спільна діяльність сприяє досягненню кращого результату за допомогою своїх однолітків.

Одним із прикладів спільної роботи може послужити гра «Мозаїка». Молодшим школярам необхідно скласти з шматочків розрізаної картинки цілу (як пазли), наприклад, вивчені випадки таблиці множення. Клас ділиться на 2 команди: учні першої команди збирають мозаїку, працюючи індивідуально, а учні другої команди – парами. Дається установка для першої команди: хто закінчить роботу – встає; для другої команди – чия пара закінчить роботу, береться за руки і утворює будиночок.

На цьому ж етапі можна використовувати гру «Встати по завданню». Особливість даної гри полягає в тому, що вона обмежена кількістю учнів в класі, так як кожному учню особисто необхідно реагувати на команди

вчителя. Учитель, стоячи до класу спиною називає вираз. Повернувшись до класу, вчитель повинен побачити кількість учнів, які стоять відповідно до значення заданого виразу. Особливість цієї гри полягає в тому, що абсолютно кожен з учасників процесу буде мобілізований (готовність негайно встати або сісти, в залежності від того, що роблять інші однокласники). Ця гра допомагає налаштувати однокласників на єдиний робочий і позитивний темп на уроці.

Наступний крок являє собою організацію роботи в парах постійного складу, а потім вже в малих групах (по 4 особи). Мета даного етапу полягає в тому, щоб навчити молодших школярів домовлятися між собою: хто буде лідером групи, хто буде відповідати за всю групу, а якщо буде потрібна відповідь кожного члена групи, то домовитися про послідовність їх виступів.

Як приклад може бути створення карток для відпрацювання табличних випадків множення. Учитель об'єднує клас в пари або трійки (якщо не вистачило пари) і пропонує скласти приклади, які зустрічалися на попередніх уроках та записати їх на картках. Після перевірки вчитель може запуснути створені картки в клас для відпрацювання пройденої теми.

Експериментальна робота з теми дослідження проводилась й на уроках української мови. Досліджуючи ігрові технології як засіб формування позитивної мотивації, у процесі вивчення теми «Дієслово» ми використовували наступні ігри:

Гра «Будь уважним». Учасники гри стають у коло. Ведучий (учитель) називає дієслово з іменником. Якщо дієслово відповідає іменникові, тобто вказує на дію даного предмета, учні повинні підняти руку, якщо не відповідає присісти. Наприклад, *риба пливе* – діти піднімають руки, *риба кричить* – діти присідають. Виграє той, хто не помилився.

Навчальна гра «Відповідай миттю». Ведучий (вчитель), звертаючись по черзі до учасників гри, називає іменник або прикметник. Учні повинні

утворити від цього іменника або прикметника дієслово в неозначеній формі. Хто не зможе дати відповідь, вибуває з гри. Виграє той, хто залишиться.

Слова для гри:

Друг, ворог, вечеря, господарство, сніданок, хазяйство, спів, старт, плач, фініш, читання, радість, сум, синій, зелений, сухий, червоний.

Гра «Знайди свою пару». Учасники гри діляться на дві рівні групи. Одна група отримує картки з написаними на них дієсловами, що означають незавершену дію, друга група з парними дієсловами, що означають завершену дію. За командою ведучого (*вчителя*) один із учнів першої групи піднімає таку картку. Учасник гри з другої групи, у якого є слово-пара, повинен негайно підняти її у відповідь. Програє той, хто не встигне цього зробити або неправильно виконає завдання.

Для гри можна використати такі пари слів:

летіти — злетіти, літати — пролітати, грюкати — грюкнути, зігрівати — зігріти, торохтіти — заторохтіти, малювати — змалювати, стукати — стукнути, рубати — зрубати, зчищати — зчистити, сіяти — посіяти, прочитувати — прочитати, дзвякати — дзвякнути, зашивати — зашити, бігти — прибігти, сідати — сісти, збігати — збігти, зраджувати — зрадити, розбивати — розбити, згортати — згорнути.

Розглянуті ігрові технології дозволяють мотивувати школярів не тільки майбутнім результатом навчальної діяльності, а й самим навчальним процесом. Ця обставина представляється нам вкрай важливою і цікавою, адже в подальшому вона призведе до ефективного самостійного добування знань, ефективної самоосвітньої діяльності, що стане можливим завдяки серйозній значущості потреб, які проявляються у вигляді пізнавальних інтересів в процесі розвитку ігрової ситуації у дитини.

Таким чином, використання ігрових технологій сприяє реалізації потреби дітей молодшого шкільного віку в русі, збереженню їх психічного здоров'я, а також активізації пізнавальної активності.

2.4. Аналіз результатів експериментальної роботи

Наступним етапом експериментальної роботи з теми дослідження був контрольний зріз, в ході якого ми перевіряли вірогідність припущеної гіпотези. У контрольному етапі експерименту знову взяли участь обидва треті класи – експериментальний й контрольний. В якості методичного інструментарію було повторно використано обрану на констатувальному етапі діагностичну програму:

- 1) анкету визначення рівнів сформованості позитивної мотивації учіння, яку ми адаптували для третьокласників (автор Н. Лусканова [38]);
- 2) тестову методика з'ясування типології мотивів учіння «Сходінка спонук», запропоновану дослідницями Л. Божович і І. Марковою[7] .
- 3) методику В. Кириленко щодо виявлення в учнів мотивації учіння [33].

Результати, які ми отримали у ході опрацювання трьох методик, були внесені у табл. 2.5, що відображає загальні показники рівнів сформованості позитивної мотивації учіння учнів третього класу.

Дані таблиці 2.5 свідчать, що високий рівень шкільної мотивації мають 6 учнів (30 %) експериментального класу й 2 учні (так само, як і на констатувальному етапі, 10 %) контрольного класу; достатній рівень – 7 школярів (35 %) експериментального класу та 4 учні (20 %) контрольного класу; середній рівень – 4 учні (20 %) експериментального класу та 7 учнів (35 %) контрольного класу; низький рівень – 3 учні (15 %) експериментального класу та 5 учнів (20 %) контрольного класу. Дезадаптованих учнів з негативним ставленням до учіння та школи взагалі в експериментальному класі не виявлено, натомість у контрольному класі таких учнів 2 (10%)

Отже, учні експериментального класу продемонстрували якісно підвищений рівень сформованості позитивної мотивації учіння, а у школярів контрольного класу суттєвих змін у розвитку позитивної

мотивації учіння не виявлено. Результати контрольного діагностичного зрізу представлено у табл.2.5

Таблиця 2.5

Рівні сформованості позитивної мотивації учіння молодших школярів (контрольний етап)

№	Рівні сформованості мотивації учіння	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість	%	кількість	%
1	Високий	6	30	2	10
2	Достатній	7	35	4	20
3	Середній	4	20	7	35
4	Низький	3	15	5	20
5	Негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація	-	-	2	10

Порівняння результатів першої діагностичної роботи (на констатувальному етапі) з результатами прикінцевої діагностики (контрольний етап) у третіх класах подаємо у табл. 2.6.

Дані таблиці 2.6 свідчать, що результати констатувальної перевірки визначили приблизно однакові рівні сформованості позитивної мотивації учіння в учнів третіх класів (експериментального та контрольного). Однак після формувального експерименту, в ході якого в освітній процес було впроваджено ігрові технології, у проміжних та загальних показниках рівнів сформованості позитивної мотивації учіння школярів експериментального класу відбулися суттєві зміни: збільшилася кількість учнів, що мають високий рівень сформованості позитивної мотивації учіння, виросла кількість школярів, які із задоволенням виконують творчі завдання, додаткові завдання за власною ініціативою, та майже удвічі зросла кількість учнів, які виявляють бажання взяти участь у виконанні нестандартних

завдань. Отже, на контрольному етапі експериментальної роботи ми виявили наступні позитивні зрушення в експериментальному класі:

- підвищився рівень сформованості позитивної мотивації учіння;
- збільшився рівень пізнавальної активності третьокласників;
- підвищився інтерес до уроків та школи в цілому;
- виявлено відчутне бажання учнів пошуку додаткової інформації.

Таблиця 2.6

**Порівняння рівнів сформованості позитивної мотивації учіння
школярів експериментального й контрольного класів
(констатувальний та контрольний етап, у %)**

№	Рівні сформованості мотивації учіння	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		конст.етап	контр.етап	конст.етап	контр.етап
1	Високий	10	30	10	10
2	Достатній	20	35	15	20
3	Середній	40	20	35	35
4	Низький	20	15	30	20
5	Негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація	10	-	10	10

Отже, хід та результати експериментальної роботи свідчать: застосування ігрових технологій в початковій школі є значним потенціалом розвитку позитивної мотивації учіння молодших школярів. Порівняння результатів експериментальної програми та традиційною, її аналіз засвідчує ефективність розробленої методики дослідження та підтверджує гіпотезу випускної роботи.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури та проведення експериментального дослідження зроблено такі висновки:

1. Аналіз наукової літератури дозволив стверджувати: визначення сутності основних понять випускної роботи – «мотиву», «мотивації» – дозволяють пояснити перебіг рушійних сил активності, поведінки та діяльності людини. Поняття «мотив» трактується у дослідженні як продукт мотивації (психічної діяльності), загальною метою якої стає формування та розвиток активності особистості, збудження її на досягнення поставленої мети. Мотивацію ми розуміємо як сукупність спонукальних факторів, що визначають напрямок активності людини, а саме сукупність мотивів, потреб, стимулів, ситуативних факторів, які спонукають та визначають поведінку людини.

У дослідженні встановлено, що позитивна мотивація учіння молодших школярів є комплексом спонукань до навчальної активності та діяльності. Вона складається з багатьох чинників, які можуть постійно змінюватися та утворювати нові взаємостосунки. Позитивну мотивацію учіння ми розглядаємо як систему стійких мотивів, що визначає конкретний напрямок активної пізнавальної діяльності школяра. Позитивне емоційне забарвлення визиває бажання збільшувати активність, ускладнювати діяльність та дозволяє особистості досягати вагомих результатів, що викликають задоволення. Під впливом позитивної мотивації учіння відбуваються значні зміни у спрямованості особистості, інтелектуальній та емоційно-вольовій сферах, характері та здібностях.

З'ясовано, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом, якому властиві значні резерви задля формування мотиваційної сфери учіння. Саму в цей віковий період відбувається становлення мотивації учіння, від якої значною мірою залежить подальші результати навчання та взагалі доля людини. Формування мотивації учіння – це не тільки

активізація позитивного або негативного ставлення до нього, а й ускладнення самої структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї, а також встановлення та розвиток більш зрілих, можливо й суперечливих взаємозв'язків між ними.

Дані дослідження свідчать, що ефективним засобом формування та розвитку позитивної мотивації учіння молодших школярів є ігрові технології. Наукова педагогічна література містить різні підходи до визначення поняття ігрових технологій. У нашому дослідженні ігрові технології розглядаються як це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою (за Г.Селевком). Автор наголошує на відмінності ігрових технологій від ігор «взагалі»: ігрові технології відрізняються наявністю чітко поставленої мети навчання і досягненням відповідного педагогічного результату.

2. Дослідження передбачало проведення експериментальної роботи, відповідно, було підготовлено та проведено три етапи експерименту: констатувальний, формувальний та контрольний. Визначення ступенів сформованості позитивної мотивації учіння третьокласників здійснювався з діагностичними методиками дослідників Н. Лусканової, Л. Божович і І. Маркової, В. Кириленко. Узагальнення результатів констатувального етапу експериментальної роботи відбувалося відповідно до визначених *критеріїв* (наявність в третьокласників пізнавальних потреб, дієвість мотивів учіння, виявлення інтересу до навчання, ступеню пізнавальної активності та самостійності) і *рівнів* сформованості позитивної мотивації учіння – *високого, достатнього, середнього і низького*. Окремим було виділено *негативне ставлення до школи, шкільну дезадаптацію*.

Результати констатувального етапу дозволили зробити висновок щодо недостатньої сформованої позитивної мотивації учіння молодших школярів: в обох класах – експериментальному та контрольному – переважав

середній та низький рівні мотивації. Виявлені результати засвідчують необхідність цілеспрямованої роботи вчителя з формування позитивної мотивації учіння молодших школярів.

3. у ході дослідження теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, за котрих процес формування позитивної мотивації учіння молодших школярів засобами ігрових технологій відбуватиметься більш ефективно, а саме:

- формування і розвиток у школярів усвідомлення мотивів учіння;
- раціональне включення ігрових технологій у перебіг освітнього процесу;
- професійне керівництво учителем процесом розвитку позитивної мотивації учіння засобами ігрових технологій;
- послідовне та систематичне використання ігрових технологій в освітньому процесі початкової школи.

У ході формувального етапу експериментальної роботи здійснювалась перевірка визначених педагогічних умов на уроках математики та української мови. Практичні матеріали дослідження можуть бути використані в умовах дистанційного навчання під час поширення пандемії COVID. З'ясовано, що використання ігрових технологій сприятиме активізації пізнавальної діяльності, поглибленню пізнавальних інтересів до навчальних предметів і до шкільного життя загалом

Дані контрольного зрізу (повторної діагностики рівнів сформованості позитивної мотивації учіння молодших школярів у експериментальній і контрольній групах) засвідчили, що використання ігрових технологій позитивно впливає на формування мотиваційної сфери молодших школярів, адже після проведення формувального етапу експерименту суттєво підвищилися рівні сформованості позитивної мотивації учіння школярів експериментального класу, що підтвердило гіпотезу нашого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М. І. Мотиви навчання учнів: посіб. задля вчит. / М. І. Алексеева. – Київ : Рад. шк., 1974. – 120 с.
2. Асеев В. Г. Мотивационные резервы человека / В. Г. Асеев // Психологический журнал. – 1987. – Т. 8. – № 5. – С. 3-12
3. Асмолов А.Г. Психология личности. Культурно-историческое понимание развития человека: учеб. пособие. 3-е изд. М.: Смысл, Академия, 2007. 528 с.
4. Байкова Л. А., Гребенкина Л. К. Технология игровой деятельности: учеб. пособие. Рязань: РГПУ, 1994. 120 с.
5. Бех І.Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання. Кн. 1. К.: Либідь, 2003. 280 с.
6. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка / Л. И. Божович // Изучение мотивации детей и подростков. – Москва :Педагогика, 1972. – 352с.
7. Божович Л. И. Развитие мотивов учения школьников / Л. И. Божович, Н. Г. Морозова, Л. С. Славина // Психологический журнал. – 1990. – Вып. 36. – С. 4.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. і гол. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
9. Вилюнас В. К. Теория деятельности и проблемы мотивации / В. К. Вилюнас // А.Н.Леонтьев и современная психология. Сборник статей памяти А.Н.Леонтьева. – Москва : Изд-во Моск. ун-і. – 1983. –С. 191-200.
10. Вікова психологія : навчальний посібник / [ред. Г. С. Костюк]. – Київ: Рад. шк., 1976. – 269 с.

11. Вiнтюк Ю. Обґрунтована класифiкацiя мотивiв: труднощi створення i шляхи їхнього подолання / Ю. Вiнтюк // Вiсник Львiвського унiверситету. Серiя: Фiлософськi науки. – 2008. – Вип. 11. – С. 278-287.
12. Войтенко Т. П. Игра как метод обучения и личностного развития: метод. пособие для педагогов нач. и сред. Школы. Калуга: Адель, 2008. 361с.
13. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка// Вопросы психологии. 1966. № 6. С. 62-68.
14. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либiдь, 1997. – 376 с.
15. Гра// Великий енциклопедичний словник. URL: <http://www.vedu.ru/bigencdic/23093/>. (дата звернення: 18.08.2021р.).
16. Гра // Психологічний словник. URL: <http://azps.ru/handbook>. (дата звернення: 11.09.2021р.)
17. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості / Т. Грабовська, О. Киричук // Рідна школа. – 2002. – № 4(867). – С. 12- 14.
18. Гриценко І.В. Формування ціннісних орієнтирів молодших школярів засобами вільної та відкритої культури / В. Денисенко, Н.Борисенко, І.Гриценко, Н.Сидоренко // European humanities studies: State and Society. - Krakow: Issue 2, 2018. - P.94-117.
19. Гриценко І.В. Педагогічна культура як основа фахової підготовки майбутнього вчителя / Ірина Гриценко та ін. // III Міжнародна конференція "Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід" : Матеріали. Упор.: Хохлова Т.С., Ступак Ю.О. – Дніпро-Амстердам, 2019. – С.20-25.
20. Гриценко І.В. Реалізація вчителем умов застосування художнього діалогу як засобу формування естетичної культури молодших школярів / І. В. Гриценко //Психолого-педагогічні умови вдосконалення

- підготовки кадрового потенціалу закладів дошкільної та початкової освіти: колективна монографія (<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handl>) - Херсон: ПП "Резник", 2021. - С.69-85
21. Гриценко І.В. Формування духовно-моральної особистості студента в освітньому процесі // Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі трансформаційних процесів: колективна монографія / І.В. Гриценко. – Херсон: вид-во ХНТУ, 2018. – С. 97-105.
 22. Гриценко І.В. Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти. / В.Денисенко, Н. Борисенко, І. Гриценко, Н. Сидоренко. // Social Work and Education Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (<https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.3.7.>). – 2020. – С. 325–337.
 23. Данілова Н. Формування мотивації навчальної діяльності / Н. Данілова / Психолог. – 2013. – № 10. – С. 15-21.
 24. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 25. Ермолаева М.Г. Игра в образовательном процессе: метод. пособие /2-е изд., доп. СПб: СПб АППО, 2005. 112 с.
 26. Зайцева И.А. Формирование познавательного интереса к учению как способ развития креативных способностей личности [Текст] / И.А. Зайцева. – Ноябрьск, 2005. – С. 12–24
 27. Занков Л. В. Обучение и развитие. Экспериментально-педагогические исследования): Избранные педагогические труды / Л.В. Занков. – Москва : Мысль, 1990. – 224 с.
 28. Занюк С. С. Психология мотивации / С.С. Занюк. – Київ : Ника-Центр, 2002. – 352 с.
 29. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. К.: Ред. загальнопед. газета, 2005. 128 с.

30. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник / авт.-укладачі: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: АПН, 2002. 135 с.
31. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – Санкт-Петербург : Питер, 2006. – 508 с.
32. Кічук Н. В. Ігрове проектування як інтерактивна дидактична технологія підготовки фахівців // Наука і освіта. 2005. № 3 – 4. С. 61-65
33. Кириленко В. Використання методик задля діагностики мотивації учіння молодих школярів (досвід використання діагностичних методів дослідження) / В. Кириленко // Початкова школа. – 2007. – №11 – С. 40-44.
34. Кларин М. В. Игра в учебном процессе // Сов. педагогика. 1985. № 6. С. 57-61.
35. Коломієць А. М., Фуштей І. А. Формування ігрової культури майбутнього вчителя початкових класів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2006. Вип.12. С. 299-304
36. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва // Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. 219 статей / за ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2009. 320 с.
37. Лапіна Г. О. Формування мотивації навчання молодших школярів / Г. О. Лапіна // Початкове навчання і виховання. – 2011. – № 25. – С.2-25.
38. Лусканова Н.Г. Методы исследования детей с трудностями у обучении: учебно методическое пособие (Серия “Психо диагностика: психологу, врачу, педагогу”) /Н.Г. Лусканова. – М.: Фолиум, 1999. – 32 с. – С. 19 - 28.

39. Маракушина И.Г., Буторина А.Н., Титаренко Н.С. Психолого- педагогический портрет ученика современной начальной школы // Герценовские чтения. Начальное образование. – 2014. – Т. 5. – №1. – С. 32–35
40. Марко М. М. Особливості та послідовність розробки ігрових технологій навчання учнів початкових класів// Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. 2017. № 8 (151). С. 173-17
41. Маркова А. К. Мотивация учебной деятельности в младшем школьном возрасте: пособ. задля учит. / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – Москва : Просвещение, 1990. – 211 с.
42. Маркова А. К. Формирование мотивации учения: пособие для учителя / А. К. Маркова. – Москва : Просвещение, 1990. – 212 с.
43. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Питер, 2003. 325 с.
44. Матчакова О. Г. Мотивація: від античності до постмодернізму: монографія. Одеса: Атлант, 2013. 210 с
45. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников / М. В. Матюхина. – Москва : Просвещение, 1984. – 198 с.
46. Машбиць Ю. І. Технологія навчання. URL: <http://refdb.ru/look/1246177.html> (дата звернення: 18.03.2018р.).
47. Мерлин В. С. Лекции по психологии мотивов человека / В. С. Мерлин. – Пермь, 1972. – 236 с.
48. Минский Е. М. От игры к знаниям. М.: Высшая школа, 1987. 189 с.
49. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності. URL: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/
50. Нова школа: простір освітніх можливостей: проект/ укладачі: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян.

– URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>. (дата звернення: 18.03.2021р.)

51. Організація та методика ігрової діяльності: методичні вказівки до вивчення курсу / укладач: Л. Г. Тишевська. Х.: ХДІК, 1998. 24 с.
52. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. К.: Освіта України, 2005. – Т. 2. – 504 с.
53. Психологічна енциклопедія / О. М. Степанов. – Київ : Академвидав, 2006. – 424 с.
54. Освітні технології: навч.-метод. посібник/ О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О. М. Любарська, К. Ф. Нор, О. Є. Олексюк, А. Л. Ситченко, Л. В. Тарасова, Т. В. Тихонова; ред.: О. М. Пехота. К.: А.С.К., 2001.- 255 с.
55. Пидкасистый П.И., Хайдаров Ж. С. Технология игры в обучении и развитии: учеб. пособие. М.: Рос. пед. агентство, 1996. 269 с.
56. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник /за ред. О. І. Пометун. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
57. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: у 2-х т. Т. 1 / С. Л. Рубинштейн. – Москва : Педагогика, 1989. – 488 с.
58. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О. Я. Савченко. – Київ: Магістр – S, 1997. – 256 с.
59. Селиванов В. И. О побудительных силах поведения личности / В. И. Селиванов // Вопросы психологии. – 1957. – № 3. – С. 106-113.
60. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
61. Сисоєва С.О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання// Гуманіт. науки. 2001. № 1. С. 110-118.
62. Скворчевська О.В. Ігрові методики роботи з учнями 1–4 класів. Х.: Основа, 2007. 208 с.

63. Тихомирова Л.Ф. Развитие познавательных способностей детей: популярное пособие для родителей и педагогов [Текст] / Л.Ф. Тихомирова. – Ярославль: Академия развития, 1997. – 227 с
64. Химинець В., Кірик М. Інновації в початковій школі. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 312 с.
65. Хьелл Л. Зиглер Д. Теории личности. Основные положения, исследования и применение /пер. с англ. С. Меленевской и Д. Викторовой. СПб.: Питер Пресс, 1997. URL: <http://www.psylib.org.ua/books/hjelz01/txt14.htm#7> (дата звернення: 18.06.2021р.)
66. Щедровицкий Г.П. Организационно-деятельностная игра. Сборник текстов (2). Т.9 (2). М.: Наследие ММК, 2005. 320 с.
67. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посібник. К.: Вища школа, 2007.- с. 239
68. Щукина Г. И. Роль деятельности в учебном процессе: книга для учителя. М.: Просвещение, 1986. 144 с.
69. Эльконин Д. Б. Психология игры: 2-е изд. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. 360 с.
70. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон. – Москва : Просвещение, 1969. – 317 с.\
71. Hrytsenko I. Repairing the future educator to the creation of augmented reality excursions in local educational environments ns /Veronika Denysenko, Nataliia Borysenko, Iryna Hrytsenko, Natalia Sydorenko //Information Technologies in Education (<http://ite.kspu.edu/index.php/ite/issue/view/46/258>).-2020. - С.126-136

ДОДАТКИ
Додаток А
КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Гнатюк Валентина Євгенівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

Додаток Б
Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації молодших школярів
(Н. Лусканова)

1. Тобі подобається в школі?
 - а) так;
 - б) не дуже;
 - в) ні.
2. Уранці ти завжди з радістю йдеш до школи чи тобі часто хочеться залишитися вдома?
 - а) іду з радістю;
 - б) буває по-різному;
 - в) частіше хочеться залишитися вдома.
3. Якби вчитель сказав, що завтра до школи не обов'язково приходити всім учням, ти б пішов до школи чи залишився б вдома?
 - а) пішов би до школи;
 - б) не знаю;
 - в) залишився б удома.
4. Тобі подобається, коли відмінюють уроки?
 - а) не подобається;
 - б) буває по-різному;
 - в) подобається.
5. Ти хотів би, щоб тобі не задавали ніяких домашніх завдань?
 - а) не хотів би;
 - б) не знаю;
 - в) хотів би.
6. Ти хотів би, щоб у школі залишилися лише перерви?
 - а) ні;
 - б) не знаю;
 - в) хотів би.
7. Ти часто розповідаєш про школу своїм батькам і друзям?
 - а) часто;
 - б) рідко;
 - в) не розповідаю.
8. Ти хотів би, щоб у тебе був інший, менш суворий учитель?
 - а) мені подобається наш учитель;
 - б) точно не знаю;
 - в) хотів би.
9. У тебе в класі багато друзів?
 - а) багато; б) мало; в) немає друзів.
10. Тобі подобаються твої однокласники?
 - а) подобаються; б) не дуже; в) не подобаються.

Опрацювання результатів:

За кожен варіант «а» – 3 бали, варіант «б» – 1 бал, варіант «в» – 0 балів.

25–30 балів – сформоване ставлення до себе як до школяра, висока навчальна активність.

20–24 бала – ставлення до себе як до школяра практично сформоване.

15–19 балів – позитивне ставлення до школи, але школа більше приваблює поза навчальними сторонами.

10–14 балів – ставлення до себе як до школяра не сформоване.

Менше 10 балів – негативне ставлення до школи.

Додаток В
Діагностика мотивації учіння за тестом
«Типологія мотивів учіння «Сходінка спонук».
(А. І. Божович, І. К. Маркова)

Інструкція до тесту.

Учитель. Давай побудуємо драбинку, яка називається «Навіщо я вчуся».

Прочитай, що написано на картках (написано, навіщо школярі навчаються в школі). Але нас цікавить не те, для чого всі вчаться, а для чого вчишся ти сам, що для тебе найголовніше.

Вибери картку, де написано найголовніше. Це буде перша сходінка. З решти карток знову вибери ту, де написано найголовніше, - це друга сходінка (поклади її нижче першої). Продовжуй будувати самотійно.

Учням пред'являються на окремих картках наступні 8 тверджень, які відповідають 4 пізнавальним і 4 соціальними мотивами:

Тест

1. Я вчуся для того, щоб все знати.
2. Я вчуся, тому що мені подобається процес навчання.
3. Я вчуся для того, щоб отримувати хороші оцінки.
4. Я вчуся для того, щоб навчитися самому вирішувати завдання.
1. Я вчуся, щоб бути корисним людям.
2. Я вчуся, щоб учитель був задоволений моїми успіхами.
3. Я вчуся, щоб своїми успіхами радувати батьків.
4. Я вчуся, щоб за мої успіхи мене поважали товариші.

Обробка та інтерпретація результатів тесту.

Проаналізувати, які мотиви займають перші 4 місця в ієрархії. Якщо 2 соціальних і 2 пізнавальних, то робимо висновок про гармонійне поєднання. Якщо ці місця займають 3 або 4 мотиви одного типу, то робиться висновок про домінування даного типу мотивів учіння.

Додаток Г

Методика «Виявлення мотивації учіння» (В. Кириленко)

№	Твердження	Так	Ні
1.	Я навчаюсь тому, що на уроці мені цікаво		
2.	Я навчаюся тому, що змушують батьки		
3.	Я навчаюсь тому, що це приносить мені радість		
4.	Я навчаюсь тому, що хочу в майбутньому мати гарну роботу		
5.	Я навчаюсь тому, що хочу, аби батьки могли мною пишатися		
6.	Я навчаюсь тому, що не хочу відставати від інших учнів та своїх товаришів		
7.	Я навчаюсь тому, що наш клас найкращий в школі		
8.	Я навчаюсь тому, що мені подобаються шкільні перерви		
9.	Я навчаюсь тому, що у наш час треба багато всього знати		
10.	Я навчаюсь тому, що не хочу бути покараним за невдачі		
11	Я навчаюсь тому, що мені подобається класний керівник		
12	Я навчаюсь тому, що мені подобається, коли мене хвалять		
13	Я навчаюсь тому, що мені подобається ходити в школі у новій шкільній формі		
14	Я навчаюсь тому, що хочу отримувати високі оцінки		
15	Я навчаюсь тому, що мені подобається, коли мене хвалить учитель в класі		
16	Я навчаюсь тому, що до мене часто звертаються однокласники по допомогу		
17	Найкраще у навчанні мені вдається		
	- рахувати, додавати, віднімати, ділити, множити;		
	- читати		
	- писати		
	- ліпити та малювати, робити фізичні вправи		